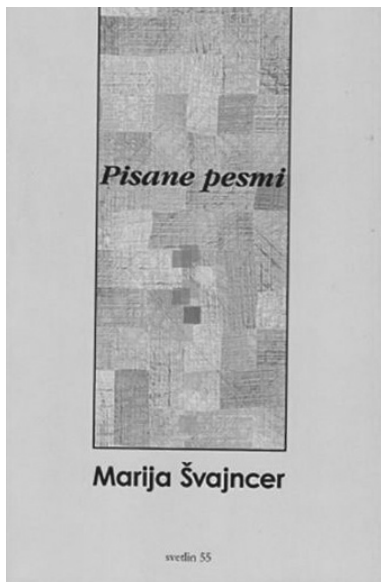

Cvetka Hedžet Tóth
MARIJA ŠVAJNCER
(2016): *PISANE PESMI.*
MARIBORSKA
LITERARNA DRUŽBA,
MARIBOR, IN
KAMNITE PESMI.
KULTURNI CENTER,
MARIBOR

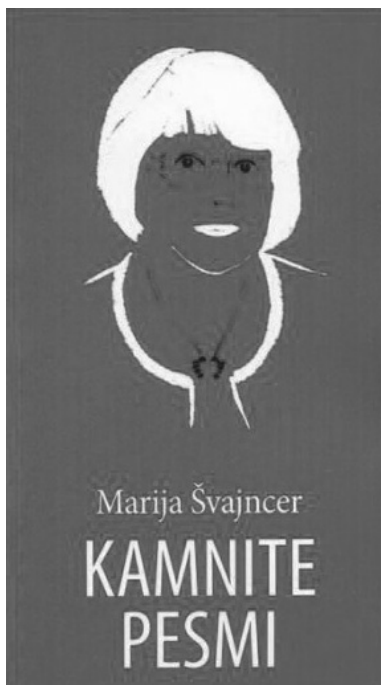
159-162

RECENZIJA

82-IŠVAJNCER M.(049.3)

(str. 71). Drobci »nakopičenega življenja« (str. 34) spregovorijo z njenimi zapisi in v njih opozarja: »Znotraj / je glas / in majhen jaz« (str. 8). Če duša boli, potem »pomeni, / da jo imaš« (*Kamnite pesmi*, str. 34).

Letos je Marija Švajncer (roj. 1949), filozofinja, esejistka in pesnica, objavila kar dve pesniški zbirki. Prva ima naslov *Pisane pesmi*, druga *Kamnite pesmi*. Mozaik pisanih zgoščevanj – tako bi se lahko glasil podnaslov obeh del. Avtorica prijetno preseneča s tem, kako skuša posredovati med doživljajskim ter pojmovno-logičnim in refleksijskim. Nekatere njene pesniške stvaritve spominjajo na aforistični zapis in mnoge njene pesmi lahko beremo tudi kot aforizme.

Pesem je kot zgoščevanje trenutka, nečesa povsem konkretnega; še tako majhen košček nečesa popolnoma nepomembnega ali komaj vidnega in obrobnega uspe pesnici strniti v zapis in vsemu, kar je, daje priznanje in kliče: »Pridi, / misel, / približaj se« (*Pisane pesmi*, str. 69). Vse, česar se dotakne, dobi svoj, poseben prostor. Približevanje Marije Švajncer k vsemu, kar je in biva, je moč notranjosti, in pesem prihaja iz globine, »tam se / rojeva, / znotraj je / vir«

Avtorica zgoščenih besed je kot drevo, ki ima globoke korenine, čeprav brez tihe prošnje, samo je in gleda v veselje navzgor, spodaj je listje, ki trohni. Biti pomeni oglašati se in notranjost je kot posoda, v kateri nekaj hranimo. Tudi glas. Poezija je kot ptica, ki »poje nežno pesem / iz črnega kljuna« (str. 10), in ta je kot čudna slutnja, ki govori »o minevanju, / ki je stara resnica, / a skoraj strašljiva, / ko se človek zbudi ves sam / in ga je strah, / da ves dan / ne bo spregovoril« (str. 10).

Pesniška govorica Marije Švajncer je taka, da želi spregovoriti, govoriti in nagovoriti, kajti pesmi »bi rade / med ljudi, / hoče se jim / odziva« (str. 11), hkrati drhtijo »in jih / je strah«, bojijo se »porazgubiti / in brez odmeva / za vedno / utihniti« (str. 11–12). Zato so pesmi pisane kot neutišane pesmi, ki zvočno govorijo, in odziv ni majhen, je, je tu, med nami, ljudmi. Z otožnostjo se sprašuje: »Ko bi vsaj / vedela, / ali jim kdo / v nemem / večeru / prisluhne, / vsaj bežno / in tako, / da ujame / samo zven« (str. 72). Ta zven in odmev skušamo dojeti, zato bralec njene poezije prisluhne smislu sporočila,

ki od človeka zahteva, naj skleše »steber / večnega spoznanja / in razbrzdane / vednosti« (str. 39) in se pri tem smeje »v pest« (str. 68). Tudi to je življenje.

Prva pesniška zbirka je morda tu in tam v primerjavi z drugo bolj doživljajska, *Kamnite pesmi* govorijo o filozofiji in vsaj nekaj pesmi je mogoče obravnavati kot nekakšen traktat, ki učinkuje kot klic k vedrini, nečemu jovialnemu, kot nič več slab vzor preteklosti, življenje dol, filozofija gor. Pesem *Filozofija v senci sporoča* tole: »Če je nekdo / močno / jezen / in kar naprej / dvomi, / je samo / navaden sitnež, / filozofija / pa se zlekne / v senco / in čaka / na svetel obraz« (*Kamnite pesmi*, str. 31). Filozofija torej kot vesela znanost, bi dejal Friedrich Nietzsche. Avtorica *Kamniti pesmi* vednosti ne ponuja kot »frnikule / velikih misli« (str. 28).

Danes beremo literarna dela kot sredstvo za prisvajanje metafizike, poezija nam služi kot svojevrstna koincidenca časa in prostora. Ne samo učasovanje veselja, ampak hkrati še uprostorjenje – in eno takih sporočil o filozofiji je v avtoričini prošnji, naj ji filozofijo vrnejo, in ta se glasi: »Vrnite mi jo. / Pustite naju, / da bova / v samotnem kotičku / združeni v eno / in ujetu spoznanje / v veselju« (str. 33). Ta ujetost ji je uspela in žalostni ljudje so bitja, ki »prezebajo v svojem obupu« (str. 54). Ljudje potrebujemo topel tok, kajti z njim pritrjujemo sebi, drugemu in celotnemu veselju – groza, tesnoba, strah so kot hladni tok, zaprt v krog, ki spominja na večno vračanje istega, preboja naprej ni.

Človek je med drugim bitje z nahrbtnikom, »v katerem se vijejo / zelene kače zavisti« (str. 44), in ta nahrbtnik življenja želi pesnica odložiti nekam, v čisti nič, za vedno. Je to sploh možno, se sprašujemo v dobi, ki se gre nekakšno vračanje etike, ta pa kliče vedno znova, da je praelica etike dobro, biti in postati dober človek. Toda kaj, ko smo etiko prakticirali kot tiranijo dobrega, skratka, vsa sredstva, s katerimi smo propagirali etiko, so bila represivna. Antropocentriem smo zapustili, kajti etika danes je naravnana k ohranjanju svetovne biti in življenja v njej. Kozmodiceja je vidno prepoznavna v pesničinih zapisih, bodisi da govori o ptici, snegu, sivem dežju, žarečem soncu, filozofiji; nič od tega, o čemer poroča, ne ostaja le v mejah človekove notranjosti.

Vse je predposlednje, nič ni poslednje, kar kaže, da pesnica ne privoli v prve in hkrati poslednje resnice, skratka absolutne, tj. samozadostne: »Nikoli, / prav nikoli / ne ujameš / zadnje besede. / Nikoli / je ne stisneš / v dlani« (str. 60). Kar je dobro, torej dobrota, »ne zbada, / ne bodlja / in kliče onstran« (*Pisane pesmi*, str. 15). Dobro je tukaj, tostran, in tu se ji »hoče besed«, živosti, ki bodri. Toda tudi žalost in umiranje sta v tem, tostranskem svetu. S ciklusom pesmi *Ubita svetloba* (Za umrle na norveškem otoku) pesnica opozarja na tostransko zlo; mladi ljudje so pod streli plavolasca v uniformi umirali: »Prestrelil / je sklenjene / roke / in zamaknjen / pogled« (str. 85).

Ta »brat z zlom« (str. 85), ki je ubijal do onemoglosti – vse je bilo prestreljeno, srca, obleke »in enkrat / za vselej / ubite sanje« (str. 87). Kjer je življenje, tam so sanje, in dolgo življenje je pregreto s sanjami. Mladi ljudje so hoteli živeti, od življenja pa so se poslovili z nasilnim odhodom, celo svetloba je bila ubita. Ko so padala trupla eno na drugo, »to ni bil dotik strasti«, kot jo zmora mladost, ki stopa v življenje. Plazeča se smrt na kupu trupel je ohranila vsaj enega, preživel je, in to zmago življenja nad smrtjo pesnica spet strne v njej lasten doživljajski zapis: »Fant je ležal pod / življenjem, / ki se je / vedno bolj / ohlajalo. / Saj sploh / ni vedel, / zakaj se je / tako zgodilo, / ni mu bilo / jasno, / toda ostal / je živ. / Ker je zaigral / smrt, / se mu je / v veliki grozi / zgodil – / čudež življenja.« (Str. 92–93)

Simbol življenja je po sporočilu pesnice svetloba, ki je bila s smrtjo premnogih ubita, toda življenje, naše, to, ki smo ga preživeli, gre naprej, mrtvi niso nemi. Zapisujemo njihova imena v Knjigo življenja. Idejo nesmrtnosti pesnica in filozofinja strne v tale, poslednji zapis

Kamnitih pesmi: »Mrtvi obrazi / govorijo / o črnem zlu, / naš pogled / pa objema svetloba / ubita, / a še vedno / rahlo sijoča« (str. 95).

Vse pesniške zbirke Marije Švajncer izžarevajo določeno svetlobo, ki sije tudi na kaj kamnitega, in pesmi v trdoti kamna odkrivajo dušo. Ko se zaveš, da je ta celo v najtršem kamnu, občuduješ kamniti svet, ki je nam, ljudem, omogočal bivanje v varnem prostoru in po meri človeka. V kamnu lahko zažari večnost, tostranska, vesoljna, in avtorica kot filozofinja tako po heraklitovsko ve, da je ta svet večen, da je bil, je in bo. V njem negujemo domovanje, eno najbolj svetlih sporočil vseh filozofij, včasih pa je to treba izraziti tudi – tako kot Marija Švajncer – po pesniško.